

proscen

NR 2 2025

sttf
östat

NYE HJORTEN TEATER
NATURLIG FÄRGNING

Photo Yoko Seyama

Den kompletta leverantören för teater och event i Sverige

Textil och sömnad

Textilier för scenbruk som backdrops, ridåer, byxor, fonder, intäckningar, tak, trosskappor m.m.

Vi har egen sömnad i Sverige och samarbetar nära med Gerriets ateljéer i Tyskland, vilket säkerställer korta leveranstider för både små och stora projekt.

Våra textilier håller måttet!

Stolsrenovering

Vi renoverar och återställer äldre salongsstolar till den komfort och stil de en gång hade. En hållbar lösning för miljön utan ingrepp i salongens arkitektur.

Bilden visar vårt arbete på Intiman i Stockholm, där raderna 1-6 har fått nytt tyg, stoppning och beslag. Även trädetaljerna är renoverade.

Vi står för kunskap, kreativitet och kompetens - ett resultat från många års erfarenhet i branschen

Nattflyvägen 7
SE-313 50 ÅLED (Halmstad)
+46 (0)35 - 18 19 40

www.ilmonte.se
sales@ilmonte.se

**STTF MEDLEMSBLAD
PROSCEN**

Utgivningsbevis nr 31 696
ISSN 0284-4346

ANSVARIG UTGIVARE

Johan Mansfeldt
Tel. 070-66 55 990
proscen@sttf.se

**MEDVERKANDE
I DETTA NUMMER:**

Anders Larsson
Johan Mansfeldt
Göran Henning
Torsten Nobling
Helena Henning
Anneli Renborg
Katharina Hatti Isaksson

OMSLAG

Interiör från Nye Hjorten Teater.
Foto: Nye Hjorten Teater/Studio
Dreyer Hensley

ANNONSÖRER

Ilmonte 2
Primetime 5, 31
Nilton 31
Stage & Eventlight 31
Hofmann 4
ASO 32

REDAKTIONELLT MATERIAL

Mailas till redaktionen.
ProScen förbehåller sig rätten att
korta ner och redigera texter efter
behov, korrektur skickas endast på
specifik begäran.

Artiklar från ProScen får endast
kopieras eller återges i oavkortat
skick och med angivande av källan
efter medgivande av redaktionen.

**GRAFISK FORM
ANNONSER & TRYCK**

Ågrenshuset, Box 33,
891 21 Örnsköldsvik
Tel 0660-29 99 00
agrenshuset.se

NYA HJORTEN TEATER

14

20

**NATURLIG
FÄRGNING**

6

**THEATRE
GREEN BOOK**

28

PRO LIGHT & SOUND

Ny styrelse för STTF!

I mitten av maj träffades några av medlemmarna för att ha årsmöte och göra ett studiebesök på Wermland Opera i Karlstad.

Teknisk chef Urban Klingeteg tog emot oss på Wermland Opera och visade runt både på gamla spinneriet där de haft verkstäder, kontor och lilla scen. Till hösten flyttar de till "bageriet", där de får nya ändamålsenliga lokaler och vi fick en unik chans att besöka dessa lokaler under färdigställandet inför inflyttningen.

Stort tack Urban Klingeteg och vi får kanske återkomma till lite mer rapport om lokalerna längre fram.

Under årsmötet fick vi en ny styrelse. Ordförande Johan Mansfeldt, Mats Lourenco och Ulf Nielsen omvaldes och Jimmy Svensson, teknisk ledare på SKH Opera i Stockholm valdes in. Med i styrelsen sedan tidigare och uppe för eventuellt omval först 2026 är Anders Larsson, Håkan Berg och Göran Henning.

Torsten Nobling omvaldes som suppleant samt Vitalia Hansson, teknisk projektledare från kulturhuset Spira i Jönköping, valdes till suppleantkollega.

Till revisor valdes Niklas Österberg.

I detta nummer skriver vi om Nye Hjorten teater i Trondheim, textil färgning, upphandling och mycket mer.

Mycket nöje!

Proscen behöver alltid flera skribenter, av läsarna för läsarna! Du kanske sitter på några anekdoter du vill dela med dig av.

Allt gott,
Johan

JOHAN MANSFELDT
ordförande för STTF
johan.mansfeldt@sttf.se

Komplett leverantör av produktionsutrustning till kultur- och underhållningsbranschen sedan 1972

Film- och Video-kameratillbehör

Belysning och tillbehör

Dimmer och Styrning

Tross, Lyftteknik, Tak- och Riggutrustning

Textilier, Ridåskenor, Rökmaskiner

**hofmann
teknik ab**

GÖTEBORG
Huvudkontor & lager

Askims Verkstadsv. 11
436 34 Askim
Tel. 031-19 20 20

STOCKHOLM
Försäljningskontor

Rallarvägen 41, 1tr
184 40 Åkersberga
Tel. 08-5648 3232

INTERNET

info@hofmann.se
www.hofmann.se

STTF är svenska sektionen av OISTAT
(International Organization of Scenographers,
Theatre Architects and Technicians)

STTF

Svensk Teaterteknisk Förening
c/o Kulturhuset Spira
Box 683
551 19 Jönköping

Postgiro 51288-9
eller via föreningens swish
123-420 62 56

MEDLEMSKAP & PRENUMERATION:

Vanlig medlem: 450 kr
Studera/pensionär: 150 kr
Företag: 1 000 kr upp till 49 anställda
5 000 kr över 50 anställda

MÄRK INBETALNINGSKORT

med fullständigt namn, adress och
email. Ange nytt medlemskap.

MEDLEMSFRÅGOR

Johan Mansfeldt
070 66 55 990
johan@mansfeldt.se

Den här tidningen, ProScen, är ett medlemsblad och ges ut med fyra nummer per år genom Svensk Teaterteknisk Förening, för alla yrkesgrupper inom teater, film och event. STTF är Svenskt OISTAT Center, en internationell organisation för scenografer, teaterarkitekter och teatertekniker.

Proscen är Nordens största och enda branschtidning för dig som arbetar inom scenkonst, hantverk och design för scenkonst.

Tanken med Svensk Teaterteknisk Förening redan från början 1976 var att skapa ett forum för utbyte av erfarenheter, tankar, idéer och kunskaper i en relativt överblickbar homogen bransch. Idag ser verkligheten annorlunda ut. Scenkonst sker idag på en rad olika områden som i offentlig miljö, på företagsevent och konsertscener. Festivaler har större scener och ibland större budget än många teatrar kan drömma om. "Var med i föreningen som omfattar hela branschen!"

P Rök • Specialeffekter

- Lättrök, Tungrök
- Haze, Cracker
- Rökvätska
- Aga Torris
- Co²-Jets
- Skum, Snö
- Bubblor, Vind, Fläktar
- Konfetti, Serpentiner
- Eldsflammar
- Flamskyddsmedel

P Tejper • Folier

Komplett sortiment för TV, teater,
event, mässor, nöjesproduktion m.m.

- Vävtelj, Gaffatej
- Dubbelhäftande tej
- Dansmattetej
- Fluorescerande tej
- Efterlysande tej
- PVC-tej, Chromakey tej
- Flamskyddad tej
- Tunneltej, Säkerhetstej
- Blackwrap, BlackTak
- Pal-Label Caseskyltar

P Scen- och dansmattor • Golvvinyl Textilier • Projektionsdukar

Komplett sortiment för dans, teater, TV,
studios, event, mässor m.m.

P Dirty Rigger Suprabeam

Handskar, väskor, lampor
verktyg, tillbehör

P PRIMETIME

Försäljning • Uthyrning • Konsultation

Tel. 08-442 56 50 www.primetime.se info@primetime.se

Theatre Green Book

– nu på svenska

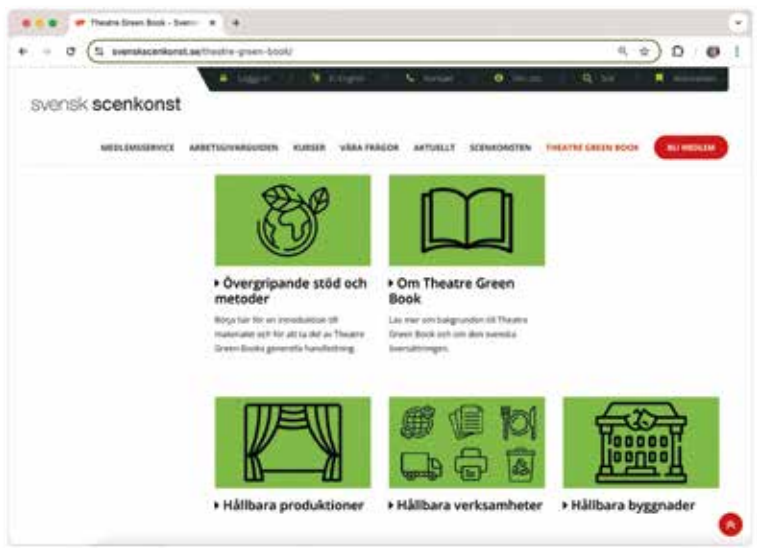
TEXT KATHARINA HATTI ISAKSSON

Inför Svensk Scenkonsts branschdagar i april lanserades den svenska översättningen av Theatre Green Book, en praktisk vägledning till hållbar scenkonst för verksamheter i alla storlekar och scenkonstområden. Theatre Green Book är ett kostnadsfritt verktyg som har sitt ursprung i Storbritannien och har översatts och anpassats till flertalet språk runtom i Europa och världen.

Theatre Green Book består av tre delar, eller områden: Hållbara produktioner, Hållbara verksamheter och Hållbara byggnader. På så vis bryts hållbarhetsarbetet ned i olika ämnen för ett mer metodiskt arbete samtidigt som det medvetandegör utmaningarna på samtliga områden. Till varje del finns även ett mätverktyg på svenska som möjliggör mätbara resultat.

Annika Nieminen Bromberg.
FOTO: PRIVAT

Skärmdump från svenskscenkonst.se

Theatre Green Book har tre certifikatnivåer för hållbarhet inom respektive område och varje organisation ansvarar själv för sitt arbete. Därmed kommer det ingen och bedömer ditt hållbarhetsarbete, utan det handlar om självcertifiering där mätverktygen är handfasta redskap för att bocka av resultaten på respektive nivå.

Svensk Scenkonsts hemsida har numera en egen flik i menyraden för Theatre Green Book där man kan ladda ner handboken på svenska, upptäcka fallstudier och navigera vidare via andra matnyttiga länkar. På engelska finns även övergripande introduktionsfilmer till Theatre Green Book och introduktioner till mätverktygen.

”Det ska vara enkelt!”

Annika Nieminen Bromberg, scenograf och ordförande i föreningen Hållbart Kulturliv NU, en förening som bildades våren 2024 med syfte att främja en hållbar utveckling inom svensk kultursektor.

Vad har Hållbart Kulturliv NU för relation till Theatre Green Book?

– Hållbart Kulturliv NU har identifierat problemet med att ingen i Sverige tar ett övergripande ansvar för hur hållbarhet kan integreras i kultursektorn. Vi vet att för att kunna arbeta hållbart så behövs det metoder och verktyg för alla yrkeskategorier.

Theatre Green Book är ett verktyg som snabbt fått fäste i många länder och därför har vi varit väldigt aktiva i att försöka få Theatre Green Book översatt och på så sätt sänka trösklar för att alla skall kunna ta del av verktyget. Vi är glada att Svensk Scenkonst kunde åta sig och genomföra arbetet med översättningen! ►

”Jag hoppas Theatre Green Book ger inspiration och mer skjuts i omställningsarbetet.”

Åsa Norling är scenograf och har skrivit den svenska översättningen av Theatre Green Book.

Vad var den största utmaningen med att översätta Theatre Green Book?

– Omfattningen, att se den stora bilden och använda samma typ av språk och ordval överallt.

Att hitta en bra nivå på anpassning till en svensk kontext av ”Hållbara byggnader”. Här blev det mer tydligt att Theatre Green Book utvecklats i Storbritannien än i övriga delar.

Där fick jag lägga mer tid på research för att kunna ange rätt lagstiftning eller energiklassning, med mera. Jag försökte anpassa utan att för den sakens skull skriva om hela kapitel. Det gällde att inte snöa in helt på detaljer (vilket nog gäller tillämpningen av Theatre Green Book i din praktik också!). Det var även en utmaning att hålla tidsramarna.

Vad har du fått för reaktioner från branschen?

– De som jag får personligen från kollegor och bekanta är positiva. Hållbarhetsfrågor verkar väcka mycket

tankar om arbetsmetoder, vad man redan gör bra och hur det skulle kunna förbättras. Tidsplanering och utrymme i den för att kunna göra hållbara val är något som nästan alltid kommer upp, tycker jag.

Vad har du för förhoppningar gällande Theatre Green Book i den närmsta framtiden?

– Jag hoppas att Theatre Green Book på svenska gör att fler kan, hinner och orkar sätta sig in i omställningen till hållbara arbetssätt. Jag hoppas att metoden sätter igång tankar och samtal inom verksamheter och mellan kollegor, och motverkar känslor av uppgivenhet vad gäller möjlighet att göra skillnad. Det är en metod - kanske inte perfekt, men effektiv och lättbegriplig - som faktiskt ser till helheten och varje steg och del i processen att skapa mer hållbar scenkonst. Och att många verksamheter, i flera länder, använder samma verktyg tror jag kan skapa nya forum

Åsa Norling.

FOTO: MARIA L HALLENGREN

för samverkan, ge inspiration och mer skjuts i omställningsarbetet.

– Sedan hoppas jag även att resursen i form av en länksamling för svensk kontext, som jag påbörjade under översättningsarbetet, kan kompletteras över tid med exempel från Sverige. Det skulle vara väldigt bra om många vill bidra att göra den svenska Theatre Green Book-sidan hos Svensk Scenkonst så användbar och relevant det bara går. Goda exempel och fallstudier finns idag via Theatre Green Book UK, men motsvarande från Sverige skulle vara så intressant!

► Varför är Theatre Green Book ett bra verktyg för hållbar scenkonst?

– Theatre Green Book är ett bra verktyg eftersom alla kan börja i en liten skala och på den nivå som individen eller organisationen klarar av. När man påbörjar ett hållbarhetsarbete är det viktigt att känna att man faktiskt lyckas med det uppsatta målet för att orka vidare. Att känna att man kan göra skillnad. Många berättar också om hur ett påbörjat arbete med hållbarhet naturligt gör att man börjar se sin del i en mycket större produktionsapparat och att man också börjar se och ifrågasätta tidigare inlärd beteenden som påverkar hur vi ser på resurser och återbruk när vi skapar konst.

Vad har du för förhoppningar gällande Theatre Green Book och Hållbart Kulturliv NU i den närmsta framtiden?

– Min förhoppning är att Theatre Green Book får fäste i det svenska kulturlandskapet och att alla större organisationer bidrar med resurser för att få alla med på tåget. Vi får inte glömma att nästan alla konstnärer som i slutändan ska skapa fantastiska föreställningar, utställningar och konstverk, uteslutande är frilansare (förutom skådespelare) och har små möjligheter att delta i det förändringsarbete som nu ändå har påbörjats på våra institutioner. Där finns en outnyttjad resurs.

– Min vision för Hållbart Kulturliv NU är att föreningen kan fungera som en länk mellan olika aktörer inom konstfältet, sprida kunskap och skapa en rörelse framåt för hållbarhetsarbete inom kultursektorn. Vi behöver länka oss samman nationellt och internationellt för att samla kunskap. Paddy Doyle som varit med och tagit fram Theatre Green Book sa i ett zoommöte – ”det ska vara enkelt!”

– Så kan vi komma dit att det känns enkelt, då är vi på god väg.

I Stockholm hölls Monitormässan i den gamla bilfabriken vid Nacka Strand. En strid ström av tekniker strömmade till under mässdagen där det fanns goda möjligheter till samtal med utställare och kollegor.

Rapport från årsmötet och två av vårens mässor

Svenska Ljussättareföreningen (SLF) är sedan några år en samarbetsförening till STTF. SLFs ordförande Anders Larsson informerar här om vad som har hänt i föreningen

Så har då vårens brasor brunnit ut. I stora delar av Bohuslän tänder man de stora eldarna redan under påskhelgen, medan det för den resterande delen av landet är den stora händelsen under Valborgsmässoafton.

Men som sagt har de nu alla brunnit ut och om ni stod vid någon av alla dessa eldar så kunde ni nu, om vädret tillät, se hur ljuset och färgtemperaturen från dessa brasor långsamt fallnade samtidigt som kvällsskymningen sakta gled över i nattens mörker.

Våra nätter blir nu allt kortare och ljusare men så länge som ni inte ska göra scenkonstproduktioner utomhus under sommaren så kommer detta inte att vålla några större problem i era yrkesliv.

I det här numret kommer vi främst att rapportera lite kort om Monitormässan samt göra ett sammandrag av det som hände under SLFs årsmöte den 23 mars. På annat håll i tidning-

en finns det lite information från några nyheter som presenterades på Pro Light & Sound men vi kommer här även att dela med oss av information från mötet med Lighting Ecodesign Coalition Group som även avhölls på mässan i Frankfurt den 9 maj.

Monitors minimässa på turné i södra Sverige

Ett återkommande och mycket uppskattat evenemang på våren är den minimässa som tidskriften Monitor brukar ordna på några ställen i södra Sverige i början på våren och det inom ramen för en vecka. Monitormässans tre stopp var i Malmö, Göteborg och med avslutning i Stockholm den 7:e mars.

I Stockholm avhölls mässan i den gamla bilfabriken vid Nacka Strand och under de sex timmarna som mässan höll öppet var det en jämn ström av besökare som dök upp. Upp-

lägget är enkelt till formatet där de cirka femtio utställarna tar med sig någon eller några av sina viktigaste aktuella produkter – mer som en ”produkt att samtala om” än en total genomlysning av hela företagets produktsortiment.

Under dagens lopp skiftar tillströmningen och stoppen hos de olika utställarna beroende på om det är mer enskilda tekniker eller hela grupper av tekniker från någon teater eller organisation som stannar till vid utställaren.

För Intersonic var dessutom läget extra gynnsamt eftersom deras monterplats låg precis där gången svängde vilket gjorde att passagen blev smalare något som samlade upp besökarna precis vid deras monter. På så sätt fick Jim Rasmusen gott om tid att prata med alla besökare om de nyheter som ETC hade kommit med i form av ny ljusarmaturer och nya ljusbord.

Två spaningar om teknikutvecklingen

Hos Interlight delade Martin Söderberg med sig av två personliga spaningar han hade gjort under de senaste åren då han hade noterat att det numera nästan var standard på flood/flash-armaturer att det finns inbyggda elektriskt styrbara frostglas. Dessa var tidigare något som kunde beställas som tillägg, men i och med att priset för dessa frost/klarglas numera har sjunkit så återfinns det numera nästan alltid som standard på armaturen.

Martin Söderbergs andra spaning var att en majoritet av de motoriserade strålkastarna numera nästan alltid levereras som IP 65-66 klassade som standard. Det innebär att de kan användas direkt utomhus utan speciella väderskydd vilket tidigare IP 44 klassad utrustning krävde.

Den stora nackdelen med detta är att den nya klassningen kräver att utrustningen efter att ha öppnats för service måste trycktestas för att visa att de fortfarande håller sin IP 65-66 klassning. Utöver detta har i stort sett samtliga armaturtillverkare sin egen testutrustning för denna trycktestning vilket gör det väldigt dyrt och komplicerat för såväl uthyrningsföretag som institutioner som servar denna typ av utrustning.

SLFs årsmötesdag med start på museum

Drygt två veckor efter Monitormässan, söndagen den 23 mars, var det dags för SLFs årsmöte. Traditionsenligt inleddes årsmötesdagen med en gemensam aktivitet. Den här gången var det med dett besök på det nyligen återöppnade Stockholms Stadsmuseum som i samband med nyinvigningen även hade utsetts till årets museum.

På deras basutställning "Nya Stockholm – sekelskiftet 1900" fick vi ta del av stadens innevånare i en tid när teknik, relationer, vardagsliv och institutioner förändras i grunden. Vi fick ta del av handelsstaden 1720-1860 där vi fick se att staden var smutsig och trång samtidigt som handelsmännen blev förmögna. Det gavs även en liten inblick i teaterlivet som då var ett populärt nöje och ett av de få ställen där alla människor från olika samhällsklasser kunde mötas.

SLFs årsmötesdag inleddes med besök på utställningen "Nya Stockholm – sekelskiftet 1900" vilken visades på det nyligen återöppnade Stockholms Stadsmuseum.

Modell av Mindre teatern, även kallad Hammerska ladan efter ägaren Carl Hammer. Teatern låg med entré ut mot Balsieholmshamnen och rymde 1000 personer. Modellen är gjord av Carl O Gidlund.

Hur var det att leva i Stockholm kring sekelskiftet 1900? I utställningen fick besökaren möta några av stadens innevånare strax innan demokratins genombrott – en omvälvande tid fylld av kontraster.

Åren kring sekelskiftet 1900 omvandlas Stockholm från lantlig skärgårdsstad till en pulserande huvudstad. Befolkningen fördubblas. Shoppingstråk, nöjeskvarter och storslagna bankpalats växte fram. Ny teknik revolutionerar vardagen. Folkrörelser och företagande blomstrar. Samtidigt kommer konflikter och oroshärdar i dagen.

"Nya Stockholm – sekelskiftet 1900" bjöd på en rafflande resa i tiden. Genom aldrig tidigare visade föremål, foton, konst, teckningar och arkivmaterial ur Stadsmuseets samlingar fick vi lära känna stockholmarna som var med och lade grunden till staden vi känner idag. Vi mötte gatans barn och sedlighetsivrare, fotografer och författare, affärskvinnor, akrobater och varietéartister. Och en bitter kung som stretar emot sin samtids utveckling.

I utställningen visades några fina tavlor som skildrade livet på och bakom scenen samt även hur det såg ut i publikrummet vid scenkanten. Utöver detta visades en mycket fin modell av Stockholms första operettscen vilket hette Mindre teatern och låg där numera Handelsbanken i hörnhuset vid Kungsträdgårdsgatan och Blasieholmshamnen nu ligger och varifrån Strömmakanalbolagets sightseeingbåtar utgår ifrån.

Mindre teatern, som också kallades också för Hammerska ladan efter ägaren Christian Hammer, var en teater där publiken högt och livligt sjöng med i de kända operetter som uppfördes där. På teatern blandades det melodramiska med humor samtidigt som det dracks likör och åts godsaker på teaterns schweitzeri. Mindre teatern var inte så liten som namnet antydde eftersom salongen rymde hela 1000 personer.

SLFs årsmötesdag med många viktiga beslut

Några timmar efter besöket på Stadsmuseet var det så dags för SLFs årsmötesförhandlingar vilket tog plats

Delar av SLFs styrelse i form av Örjan Fjällström till vänster och kassören Thomas Mirstam till höger förbereder förenings årsmöte vilket även detta år var en hybrid mellan digitalt och på platsmöte.

FOTO: GUNTARS ALMANIS

Den 9 april träffades representanterna i Eco Lighting Design Coalition vid VPLTs monter på Pro Light and Sound i Frankfurt. Från vänster står Herbert Bernstädt (Adam Hall), Silke Lalvani (VPLT), Michael Lichter (ETC), Anita Debaere (PEARL), Ludwig Lepage (Robert Juliat), Christian Allabauer (ÖTHG), Peter Heath (Plasa). Saknas på bilden Anders Larsson (SLF)

► på Södermalm i Stockholm. Liksom förra året var det ett hybridmöte både på plats och via zoom där de flesta deltog via nätet.

Redan i inledningen av mötet tillkännagav ordförande Anders Larsson att styrelsen hade beslutat att tilldela Anna Wemmert Clausen det exklusivt inrättade stödet till föreningens medlemmar för att kunna delta på Showlight den 19-22 maj i Dijon, Frankrike.

Anna Wemmert Clausen kommer nu att göra Örjan Fjällström, Ulf Nielsen samt Anders Larsson sällskap på denna internationella ljusdesignkonferens som brukar samla över 400 designers från hela världen. I ett kommande nummer av ProScen återkommer Anna Wemmert Clausen en redogörelse av sina intryck från denna konferens.

Efter årsmötets alla sedvanliga mötespunkter där årsberättelsen, räkenskaper, revisionsberättelse ledde fram till att ge den avgående styrelsen ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret riktades blickarna framåt.

Den omvalde ordförande Anders Larsson berättade att nästa verksamhetsår bland annat kommer att leda fram till genomförandet av SLFs ljuskonferens Scandlight vilken kommer att hållas i anslutning till det teaterhistoriska mötet Conference by Candlelight.

Till dessa båda möten kommer ljusdesigner, teaterchefer, medlemmar ur OISTATs Tekniska kommission samt

medlemmar ur Erasmusprojektgruppen Canon II att bjudas in. Vi räknar med ett sammanlagt deltagarantal på över 100 personer.

I anslutning till denna informationspunkt redogjorde ordförande även för det stora Erasmus+ projektet Canon II som STTF i nära samarbete med SLF kommer att vara starkt engagerade i. Fokuset för den svenska medverkan kommer att ligga på att definiera och systematisera termer och begrepp i samband med arbetet kring skapandets av en ljusdesign.

Detta projekt kommer formellt att starta i mitten av augusti och löpa tre år framåt. För att klara av detta arbete kommer det att behövas hjälp från föreningens medlemmar för såväl research som databearbetning och presentation.

De kommande verksamhetsåren kommer med andra ord att bjuda på såväl utmaningar som spännande möjligheter som i förlängningen kommer att komma ljusdesignnämnet och yrkeskunnandet till del.

Eco lighting design Coalition-gruppen möttes i Frankfurt

Under flera år var SLF en aktiv part i det som kom att kallas Eco lighting design Coalition. Gruppens arbete ledde fram till att det i det nya direktivet skrevs in ett tekniskt undantag som byggde på utformningen av ljuskällans sockel. Genom detta kom flertalet av de halogenljuskällor som

vi använder på våra scener att undantas och kunde fortsätta att tillverkas och säljas.

Under hösten 2024 kallades den aktiva gruppen åter samman, nu under namnet "European Ecodesign Stakeholder Group", för att få en uppdatering av hur revideringsarbetet kring det ursprungliga direktivet skulle gå till. Sammanhållande för arbetsgruppen var europeiska arbetsgivareorganisationen PEARL i Bryssel som inledningsvis hade fått signaler om att ingen revidering skulle komma att ske av det tekniska undantag som vår grupp lyckades få in i direktivet.

I samband med Pro Light & Sound i Frankfurt hölls den 9:e april ett uppsamlade möte med gruppen i VPLTs monter på mässan. Tyvärr kunde SLF inte representeras vid detta möte men det var i huvudsak en summering av hur läget är inför 2025 års revision av Eco-direktivet samt vad som kommer att hända i samband med utfasningen av kvicksilverljuskällor. Vi kommer att återkomma till denna fråga i kommande nummer av ProScen.

Med detta avslutar vi för denna gång. Har ni tips eller förslag på vad som borde behandlas i detta sammanhang är ni välkomna med era synpunkter till; anders.larsson@uniarts.se

TEXT & FOTO
ANDERS LARSSON

Peter Hiltunen och Erica Månsson från Kulturakademien i Göteborg berättade om deras verksamhet vid Rådet för kulturarbetsmarknaden möte i början av mars.

Kulturakademien står för kompetensutbildningar i Region Väst

Anders Larsson sitter i STTFs styrelse som utbildningsansvarig. Han har arbetat med utbildningsfrågor och undervisat sedan 1989, först på Dramatiska Institutet och nu på dess efterföljare Stockholms konstnärliga högskola – SKH. Han tar löpande upp olika utbildningsfrågor i ProScen.

Vi har nu kommit till mitten av våren och för alla som redan är inskrivna på någon utbildning innebär det att man är halvvägs in på terminen eller, om man har kommit så långt i sin utbildning, endast har några få veckor kvar på utbildningen innan man avslutar den och går ut i yrkeslivet.

Redan i mitten av januari stängdes antagningen för de som sökte sig in på någon av SKHs kandidatutbildningar inom Scenkonst. Sedan dess har några gått vidare i en antagningsprocess på skolan och när ni läser detta nummer av ProScen har de som gick vidare och blev antagna fått besked om

att de kommer att kunna påbörja sin utbildning första veckan i september.

Det är en grupp om 37 personer som har antagits till den nya kandidatklassen där bland annat regi, dramatik/dramaturgi, produktionsteknisk samordning samt producentutbildningarna ingår. Men utöver dessa ingår även designriktningarna mot ljus, ljud, kostym, scenografi samt mask och peruk.

Den här gången kommer vi främst att rapportera från vårens första möte med Arbetsförmedlingens enhet för Kultur och Medias Råd för kulturar-

betsmarknaden. I slutet berättar vi även kort om det seminarium som STTF kommer att hålla på Scenkonstbiennalen i Östersund

Rådet för kulturarbetsmarknaden informerade om aktuella frågor

I förra numret av ProScen redogjorde vi för att Arbetsförmedlingen Kultur och Medias samtalsgrupp kallat Rådet för Kulturarbetsmarknaden två gånger per termin delar med sig av information kring hur arbetsmarknaden ser ut för landets kulturarbetare inom scenkonstområdet.

KORT OM KULTURAKADEMIN

Kulturakademin erbjuder kompetensutveckling för professionella verksamheter, grupper och individer inom scenkonst, musik, audiovisuella medier samt bild och form.

Kulturakademin ägs av Film i Väst, GöteborgsOperan, Göteborgs Symfoniker, Folkteatern, Regionteater Väst samt Teater Halland.

Finansieras av Västra Götalandsregionen och Region Halland.

KULTUR
akademin

Kulturakademin redogjorde för sina ägare och sitt uppdrag

Det första mötet för våren som hölls den tredje mars i organisationen Teateralliansens lokaler vid Hornsgatan 103 på Södermalm i Stockholm samlade som vanligt ett tjugotal representanter från en stor del av scenkonstområdet och därtill angränsande områden.

Av praktiska skäl inleddes mötet med att Martin Sandblom från Arbetsförmedlingen och Ulrika Malmenklev från Unionens A-kassa informerade om upplägget för den nya arbetslöshetsförsäkringen vilket i förlängningen kommer att ha stor betydelse för såväl ordinarie arbetstagare som för de nu så vanligt förekommande kombinatorerna. Innehållet i denna utredning är alltför omfattande för att återges här så det kan i stället komma att kunna bli en separat artikel i framtiden.

Rådets ordförande Stefan Popovic tog därefter över och redogjorde för det aktuella läget på Arbetsförmedlingen där arbetsmarknadsläget just nu ansträngt men prognosen ser ljus ut.

Det är dock stora regionala skillnader där norra delarna av Sverige har bättre arbetsmarknadsläge än de södra.

Arbetsgivare vittnar om att de saknar arbetskraft så det finns en hel del arbeten att söka.

Myndigheten har nyligen beslutat om en ny målbild med avsikt att skapa en gemensam syn och riktning i Arbetsförmedlingens arbete. Den tydliggör kärnuppdraget som innebär att myndigheten behöver prioritera de som står längst ifrån arbetsmarknaden och de arbetsgivare som kan ta emot arbetssökande med anställningsstöd.

Arbetet med kontroll och matchning skärps. Kontrollen är en viktig del i att se till att arbetslöshetsförsäkringen fungerar som en omställningsförsäkring samt för att minska risken för felaktiga utbetalningar.

Stefan lyfte också att det dock finns en utmaning i att skapa tydlighet för den arbetssökande. I den arbetssökandes handlingsplan och i samtal med den arbetssökande behöver kraven som ställs på breddat arbetssökande, geografiskt och yrkesmässigt, tydligt framgå.

Kultur och media återupptar arbetet med att matcha arbetslösa
Mattias Hassbring redogjorde där-

efter för Arbetsförmedlingen Kultur Medias aktuella läge. Arbetet med de arbetssökande som står längre ifrån arbetsmarknaden är i fokus. Beslut för arbetsnära insatser som praktik, arbetsmarknadsutbildningar och olika typer av anställningsstöd behöver öka för att underlätta övergångar till arbete och utbildning.

Som det ser ut idag har praktikbesluten ökat för gruppen långtidsarbetslösa medan beslut om lönebidrag, som är en form av anställningsstöd, är en utmaning. Matchningsuppdraget ska åter bli en utgångspunkt i arbetet, något som varit pausat under en tid.

Myndigheten ska åter arbeta med att skicka platsförslag och platsanvisningar till arbetssökande och har redan kommit upp bra i volymer. Under januari skickade Arbetsförmedlingen Kultur och Media ut 2700 platsförslag och platsanvisningar till arbetssökande.

Enheten har utsett särskilda handläggare som ska arbeta koordinerande med de sökande som genom kartläggning identifierats ha stort behov av stöd för att bryta sin arbetslöshet. Statistik visar att ålder har stor betydelse

för risken att fastna i långtidsarbetslöshet. Även de med kortare utbildning, utomeuropeiskt födda och funktionsnedsatta löper större risk.

Enheten har tagit fram en verksamhetslogik för att underlätta och frigöra resurser för arbetet med de långtidsarbetslösa. Detta innebär att arbetssökande som inte identifieras ha behov av extra stöd i början av sin inskrivning ska styras mot de digitala tjänster som finns att tillgå på Arbetsförmedlingens hemsida.

Först efter 6 månaders inskrivning trappas arbetet upp med djupare samtal kring geografisk och yrkesmässig breddning samt samtal om vilka insatser som kan stärka den arbetssökandes möjligheter till arbete.

Kulturakademins berättade om sin verksamhet

Erica Månsson, konsult inom ledarskap och kultur, och Peter Hiltunen, verksamhetschef på Kulturakademins berättade sedan om Kulturakademins samt deras förstudie som syftar på att undersöka möjligheten till att ta fram en samlad nationell strategi för kompetensfrågor inom kulturbranschen.

Kulturakademins erbjuder kompetensutveckling för professionella verksamheter, grupper och individer inom scenkonst, musik, audiovisuella medier samt bild och form. Kulturakademins ägs av Film i Väst, GöteborgsOperan, Göteborgs Symfoniker, Folkteatern, Regionteater Väst samt Teater Halland samt finansieras av Västra Götalandsregionen och Region Halland.

Operativt arbetar de med att ta fram kurser och fortbildning. I dagsläget prioriteras sökande boende i Västra Götaland och Halland till kurserna men de har även samarbeten med till exempel Centrumbildningarna och Allianserna.

Kulturakademins arbetar också strategiskt och omvärldsbevakar utifrån olika frågeställningar, bland annat genom rapporten Skills. Det finns idag tre skrivna rapporter där den senaste handlade om talangutveckling.

De tre rapporterna – SKILLS 2022, 2023 samt 2024 kan laddas ned från <https://www.kulturakademins.com/>. SKILLS rapporten 2023 finns även på engelska. Nästa rapport fokuserar på de åldersrika talangerna, kunskapsöverföring och metoder för hur kunskap ska kunna bevaras inom en viss bransch.

Avslutningsvis ställde Kulturakademins tre frågor till deltagarna på mötet som en del av deras arbete med förstudien till den kommande rapporten:

Hur skulle ett bättre samarbete på nationell nivå gynna branschen? Hur skulle ett sådant samarbete kunna se ut?

Hur ser ni på kompetensutveckling och kompetensförsörjning i Sverige utifrån ert perspektiv?

Vad kan en fragmenterad/utebliven kompetensutveckling få för konsekvenser?

Diskussioner fördes i gruppen kring vikten av att de offentligt finansierade verksamheterna arbetar föredömligt med kompetensutveckling och att konstnärers villkor och frilansares utmaning är att avsätta tid för att ta del av kompetensutvecklingskurser.

Vidare betonades också vikten av kvalitet och rätt riktning på kurserna samt utmaningen i att behoven i landet och inom olika kreativa branschområden ser olika ut. Vikten av god dialog med branschområdena vid en eventuell nationell samverkan för att säkerställa att resurser hamnar på rätt ställen för att hjulet inte ska uppfinnas igen. Med detta avslutades mötet. Nästa möte är den 20 maj i Klys lokaler på Alströmmertgatan.

Miss inte seminariet på Scenkonstbiennalen i Östersund

I det här sammanhanget kan det vara värt att nämna att STTFs inlämnade programförslag till Scenkonstbiennalens programkommitté blev antaget. Här kan ni läsa hur detta är formulerat i biennalkatalogen:

”Under det senaste decenniet har vi sett en snabb utveckling av ny teknik. Traditionell teaterteknik har fått läm-

na plats till en ny alltmer digitaliserad teknik. Till exempel byts nu de enkla strålkastarna ut mot rörlig utrustning som visserligen kan göra väldigt avancerade jobb men som å andra sidan är väldigt dyra i inköp, drift och underhåll. Även våra arbetsflöden har blivit alltmer digitaliserade vilket kräver stor kunskap i digitala verktyg för flera teknikavdelningar och designområden. Är detta teknikbyte på väg att ta död på det konstnärliga designuttrycket eller berikar det våra scenkonstupplevelser.

Svensk teaterteknisk förening – STTF modererar ett samtal mellan tekniker och designer kring frågan om ny och gammal teknik i det konstnärliga arbetet.”

Denna programpunkt genomförs fredag den 6/6 kl 15.00-15.45 i Bibliotekets hörsal i Östersund.

Vi kommer naturligtvis att fortsätta beakta hur utbildningsfrågor och arbetsmarknaden ser ut för våra kulturarbetare genom den information vi får genom nätverk såsom Rådet för kulturarbetsmarknaden samt Branschrådet för scen och film. Utöver detta fortsätter vår bevakning av utbildningsfrågorna genom bland annat vår medverkan i ScenSveriges Utbildningskommitté.

Detta var allt för denna gång. Har ni tips eller förslag på vad som borde behandlas i detta sammanhang är ni välkomna med era synpunkter till; anders.larsson@uniarts.se

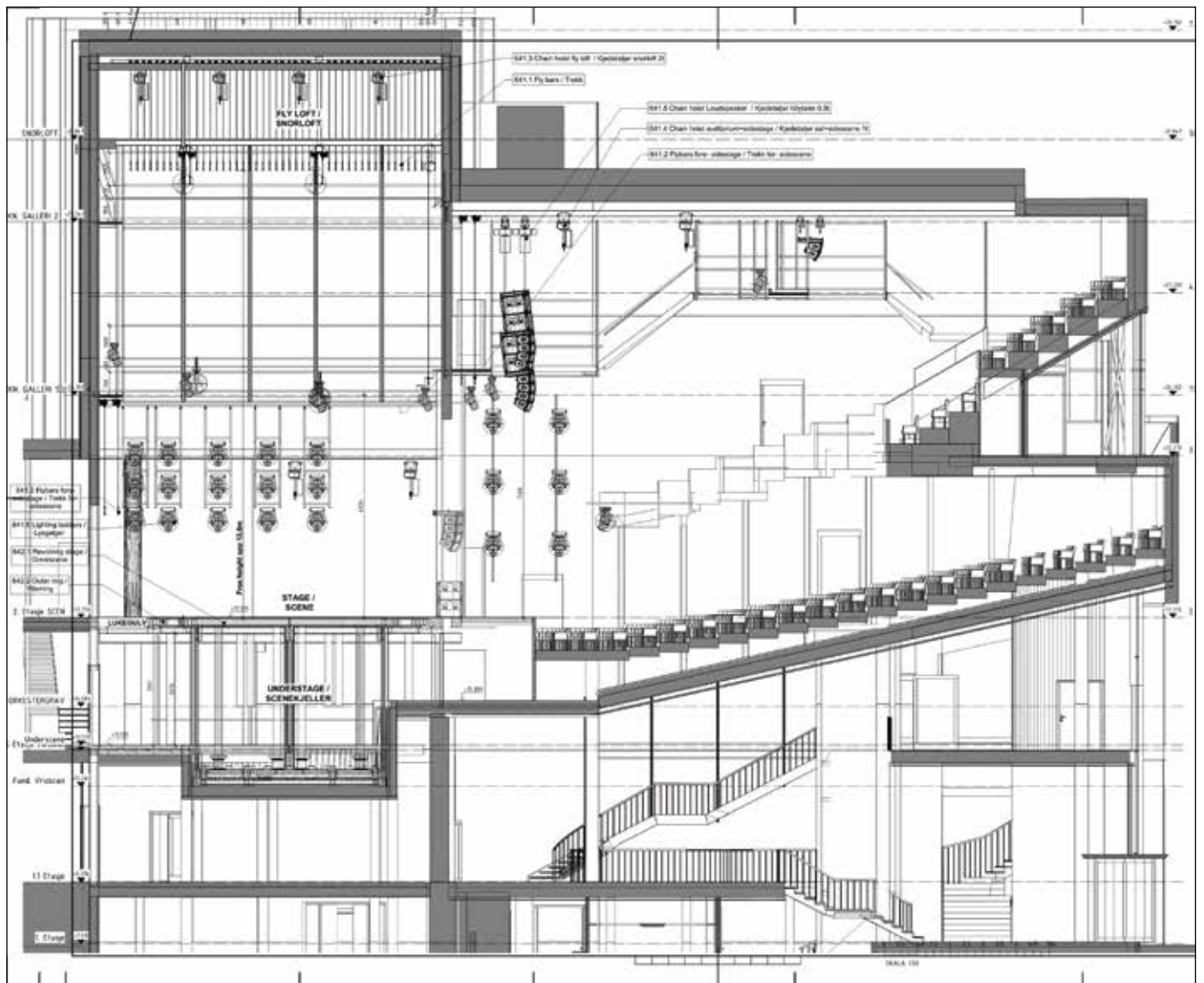
TEXT & FOTO
ANDERS LARSSON

Nye Hjorten Teater

DEN 15 JANUARI i år invigdes Nye Hjorten Teater (NHT) i Trondheim. NHT är en privatteater på initiativ av Ole Robert Reitan. Ambitionen med den nya teatern är att återuppta arvet från den tidigare Hjorten Revy- och varietéteater som var aktiv i perioden mellan 1867 och 1947. Projektet omfattar också upprustning och ombyggnad av Trondheims posthus som uppfördes 1911. Posthuset har rustats upp och byggts om till ett konstmuseum, Posten Moderne.

AIX har planerat de scentekniska och scenbelysnings-systemen. Medarbetare Stephan Kuhn och Peder Lindbom. Planeringsarbetet påbörjades i maj 2021.

LÄNGDSEKTION

NHT ansluter vägg i vägg med befintliga fastigheter på tre sidor vilket har inneburit att teatern endast kunde expandera på höjden. Anslutningarna till de omgivande byggnaderna ställde höga krav på utformning av ljudisolerande åtgärder för att minimera att störande ljud överfördes via väggstommarna.

Den begränsade omgivningen har

inneburit att scenen har placerats två våningar ovan gatunivå. En våning upp ligger underscenen. På ungefär samma nivå ligger också parkettens foajé med en glasad fasad ovanför publikentrén.

Entrén på gatunivå leder in till en voluminös entréhall med garderober förlagda under underscenen. Publikerna tar sig upp till foajén via

ett omfattande trappsystem och en mindre hiss som också leder upp till parkettens och balkongens entréer.

För att så många ska få plats i den tillgängliga huskroppen behövdes en högt liggande och brant balkong. Entrén till balkongplatserna sker via sluttande sidobalkonger.

SALONG

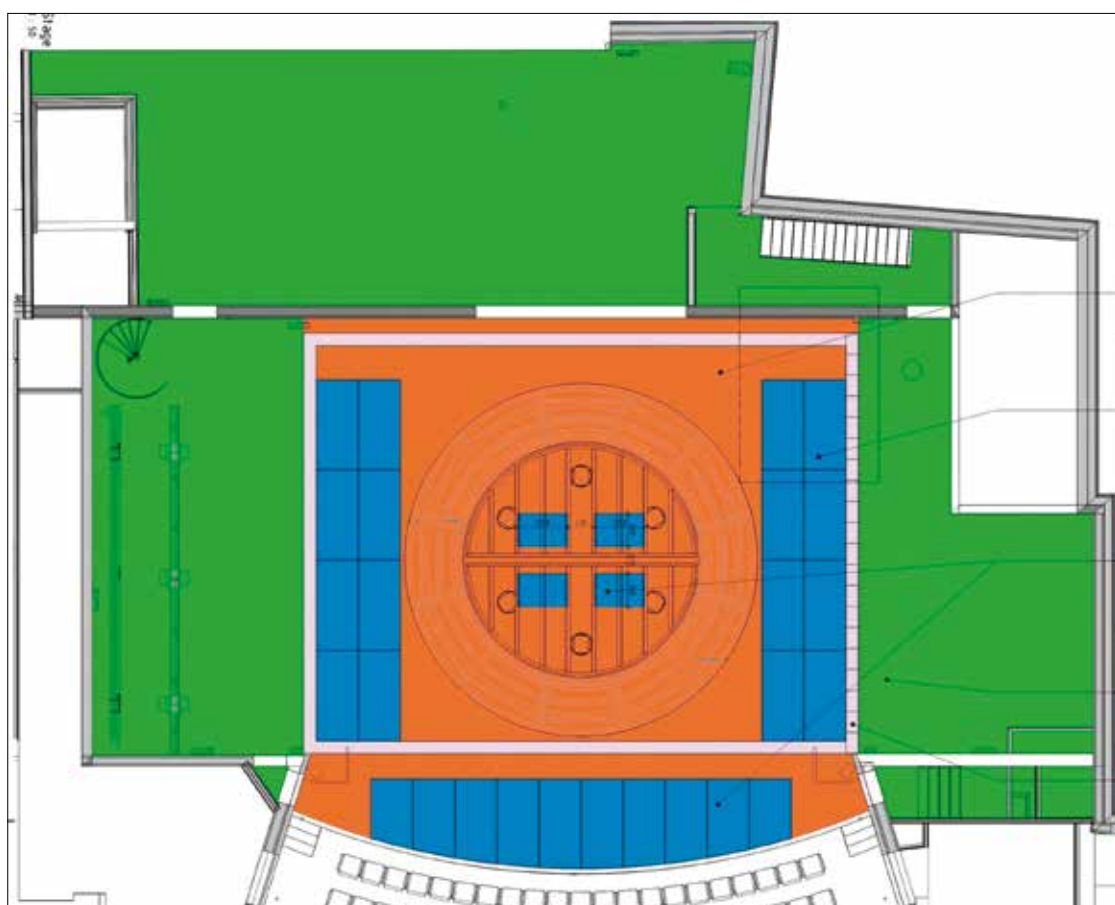
Scenrummet är utformad som en proscenieteater. Stolsraderna är svängda för att skapa ett intimt publikutrymme med goda siktförhållanden. Parketten har plats för 364 åskådare och balkongen 243, totalt 607.

Salongen har utformats med en karakteristisk rumsskapande gestaltning. Rumsligheter har tydligt bildats med hjälp av pelare, som bär upp sidobalkongerna, och som tydligt separerar publiktrapporna

från parkettens stolsfält. Ett annat inslag utgörs av att mellan varannan stol finns en liten bordsskiva med en liten bordslampa och plats för några glas och en liten tilltuggstallrik. På klassiskt sätt är stolar och ridån röda.

Salongsväggarna är försedda med infällda svängda ljusstråk som skapar en varm omgivande stämning.

Mixerplats för ljus och ljud är placerad längst bak i salongen under den utstickande balkongen.

SCEN

Scenen ansluter till salongen med en svängd förscen. Förscenens golv utgörs av golvluckor som täcker över ett orkesterdike. Diket är tänkt att kunna användas som ett öppet orkesterdike men också som ett slutet utrymme för musiker när förscen behövs.

Scenöppningen är 13 meter bred med kan reduceras till 9,5 m. Max öppningshöjd är 6 m. Med tanke på att fri

höjd mellan scengolv och underkant rår är en 5 m hög scenöppning troligen vanligare.

Innanför proscenieöppningen ligger en ca 13 meter bred scen med ett djup på 10 m. På ömse sidor om scenområdet finns sidoscener som är ca 5 m breda. Transporter från gatunivå till scennivå och underscen sker med hjälp av ett lyftbord på höger

sidoscenen, bredd 2,1 m x längd 5,9 m. Fri höjd 3,4 m. Lyftbordet kan också fungera som golv i underscensområdet. Golvöppningen på scennivå kan täckas för med hjälp av en fällbar golvskena för att erhålla så stora golvytor som möjligt. Scenens golv är tillverkat av 63 mm tre-skitts svart furu, Pinus Nigra.

Sidoscengolven av 30 mm bok.

SCENHUS

Scenhuset är invändigt ca. 17 meter högt. Högst upp ligger tågvindsbjälklaget ca. 14,5 m över scengolvet.

Scentornet är utrustat med två scenbalkongsnivåer på ca. 6,7 och 12 m. Det nedre galleriet används för att rigga strålkastare och olika effekter mm. För att kunna rigga strålkastare också lägre än första scenbalkong har belysningsgalgar installerats. Galgarna är moduluppbyggda så att det går att rigga olika vertikala positioner. Galgarna hänger i rullbanor så att de kan flyttas

i scenens djupled för att kunna flytta dekorer mellan sidoscenerna och scenområdet.

Från den nedre scenbalkongen har man också tillgänglighet till kraftfördelningar och styrsystem för scenteknik och scenbelysning samt AV-systemen, ovanför vänster sidoscen.

Den övre scenbalkongen behövs för att kunna ta sig upp till tåg vinden men också för att kunna besiktiga och göra service på fyra motorer som inte fick plats på tåg vinden.

UNDERMASKINERI

Scengolvet har utrustats med en vridscenskonstruktion som i mitten består av två halvmåneformade lyftbord med en gemensam diameter på ca. 5,5 m som kan rotera. Utanför lyftpodierna finns en roterande yttre ring med en bredd av 1,4 m. Båda konstruktioner kan rotera oberoende av varandra samtidigt som podierna kan

lyftas upp och ned, också oberoende av varandra. Lyftborden är vardera försedda med två golvluckor för att kunna göra entréer och sortier samtidigt som vridscenen är aktiv. Utformningen har tagits fram i samarbete med scenograf Gjermond Andresen, som också skapade invigningsföreställningen "Peter Pan i Neverland".

Mellan vridscensområdet och sidoscenerna finns på vänster och höger sida 8 + 8 golvluckor som skapar transport och kommunikationsmöjligheter mellan scenen och underscenen. Utanför golvluckorna installerades kabelrännor täckta av luckor med spalter för att kunna ansluta kablar till scenen och underscenen.

► ÖVERMASKINERI

Tyngdpunkten av övermaskineriet består av 47 rår och flyttbara teltrar. Utöver dessa finns det flera olika teltrar i salongen, rår över förscen och på baksцен. Vidare olika lyftsystém på sidoscenerna.

Se mer information i teknisk beskrivning här intill.

Motorerna för rår på tågviden placerades i ljudisolerade maskinrum för att kunna manövrera dem under pågående repetitioner och föreställningar.

Tågvidens golv är uppbyggda av gallerdurk. Gallerdurk fixeras med hjälp av ankarskenor som också används för att fixera kabeltrummor och andra enheter som inte kan stå fritt på golvet. Alla gallerdurksenheter är demonterbara för att kunna rigga tillfälliga lyftsystém och effekter.

Generell information

Byggherre: Trondheim Postgård DA
 Entreprenör: Skanska Norge AS Avd Midt-Norge

Konsulter

Arkitekt: Skibsnes Arkitekter AS, Trondheim
 Inredningsark: Anemone Studio; Oslo
 Scenteknik: AIX Arkitekter AB; Stockholm
 AV-teknik: Trondheim Lyd
 Akustiker: Ramböll; Trondheim

Leverantörer

Scenteknik: Trekwerk, (TNM)
 Scenbelysning: Trondheim Lyd
 AV-teknik: Trondheim Lyd

VERKSTÄDER

NHT rymmer följande verkstäder.

Grovverkstad för metall. Och träarbeten, Har också en plats för lackering.

Finverkstad för småelektronik.

Kostymverkstad utrustad för reparationer samt tillverkning i liten skala.

Maskverkstad för tillverkning av peruker, små proteser och liknande samt en hår tvätt.

Verkstaden har också sex sminkplatser.

TEKNISKA SPECIFIKATIONER

Scen specifikationer

Scenstorlek:	bredd	13,2 m
	djup	10 m
	fri höjd	13,1/13,5 m
Spelyta:	bredd	9,5 m
	djup	6 m
Scenöppning:	bredd	13 m
	höjd	6 m
Proscenieöppn:	bredd	9,5 m

UNDERMASKINERI

Vridscen

Vridscen yttermått:	Ø 8,35 m
Inre vridscen med två halvmåneformade podier:	Ø 5,55 m
Yttre ring:	bredd 1,4 m
Hastighet,rotation:	0,001-12 grader/sec

Vridscenspodier:

Lastkapacitet:	250 kg dynamisk last 500 kg statisk last
Hastighet, lyft:	1-200 mm/sec
Lyfthöjd:	3,86 m

ÖVERMASKINERI

Rår över scenen

Antal:	47 st
Last:	750 kg
Hastighet:	0,001-1,5 m/sec

Flyttbara punkthissar

Antal:	6 st
Last:	2000 kg
Hastighet:	0,06-12m/min

Rår under galleri 1

Antal:	4 st
Last:	500 kg
Hastighet:	0,06-12m/min

Telfrar under galleri 1

Antal:	6 st
Last:	500 kg
Hastighet:	0,06-12m/min

Rår på bakscenen

Antal:	2 st
Last:	500 kg
Hastighet:	0,06-12m/min

Rår över förscenen

Antal:	2 st
Last:	500 kg
Hastighet:	0,06-12m/min

Rår i salongen

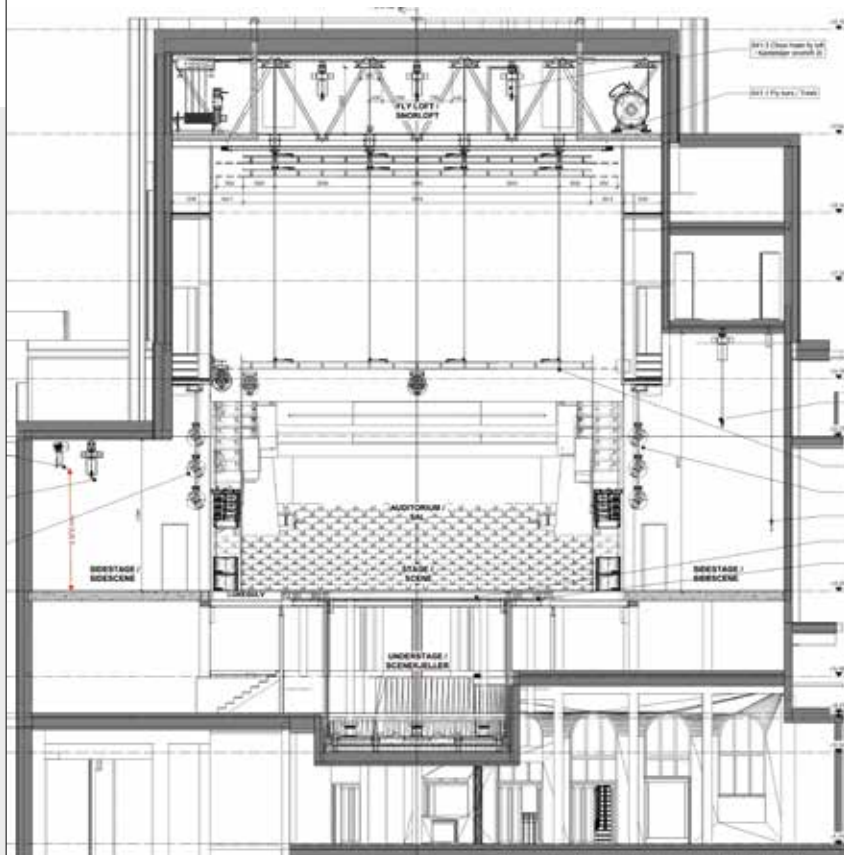
Antal:	7 st
Last:	1000 kg
Hastighet:	0,06-12 m7MIN

Telfrar i salongen

Antal:	14
Last:	1000 kg
Hastighet:	0,06-12 m/min

3D-flygsystem

Lyftsystem för 3D-flyningar
Flygningar mellan scen och salong:

LJUDSYSTEM

Exempel

PA-inkl. fills: Alcons Audio
Monitor: DiGiCo klang Konductor
Alcons Audio
Mixer: DiGiCo Quantum 338T, BroMan
Route66 Optocore AutoRouter
HMA infrastructure
Trådlöst: Shure Axient Digital Wireless with
Showlink

SCENBELYSNINGSSYSTEM

Exempel

Ljusbord: MA3
Rök: MDG ATMe Haze Generator
Martin Jern
Armaturer: Martin Mac
Chauvet, Elation, Showtech, Bright
Infrastruktur: Luminex nätverksnoder med
GigaCore-switcher

Front of house

Ljusbord: MA3
Infrastruktur: Lika ovan

Följespot

System: Macula Systems, Martin Mac Ultra

Blåljus

Armaturer: GU10 LED via inspicienssystem.

VIDEOSYSTEM

Projektor: Panasonic RQ35KEJ 3DPL
Linser: Panasonic RQ35KEJ 3DPL
Projektionsduk
Storlek: 12 x 7 m, bredd/höjd
Material: 21240220 Front/rear projektio
Studio_2,2
Gain front: 0,29
Gain rear: 0,25

AIX ARKITEKTER AB
ILLUSTRATION: **STEPHAN KUHN**
FOTO: **PEDER LINDBOM**

TORSTEN NOBLING
torsten.nobling@aix.se

Från en workshop i naturlig färgning på Göteborgs Stadsteater 2023.

FOTO HELENA HENNING

Naturlig textilfärgning

Skåpet med naturliga färgpigment doftar fruktigt och jordigt. Skåpet med syntetfärger luktar kemi. Vad säger det oss? Europeiska teatrar använder mer och mer naturlig färgning i sina produktioner. Alla textilier till teater- och operascenerna i Sverige färgas med syntetiska färger. Alla svenska institutioner har en miljöpolicy. När ska en produktion med bara naturlig färgning bli en verklighet här?

Det har på senare år visat sig att färgning av textil med syntetiska pigment inte är bra för vår miljö. De härstammar från icke förnybar fossil oljeproduktion, de är cancerframkallande, de är toxiska för ekosystem och de är inte biologiskt nedbrytbara.

Industrierna släpper ut överskottsfärg när textilen färgas och den färg som binds till textilen kommer också ut i ekosystemen när textilen bryts ner. Färgningen sägs till och med vara det största miljöproblemet vid industriell textilproduktion enligt en artikel av Kirsi Niinimäki och Leonardo Hidalgo Uribe i det finska projektet Biocolours från 2023.

I en teaterproduktion går det att arbeta mer miljövänligt genom att använda naturlig färgning av textilier. Franska färgextrakt förenklar färgningen och förkortar färgningstiden jämfört

med traditionell naturlig färgning. Kostymateljén på Opéra Comique i Paris fick mycket uppmärksamhet när de började använda naturlig färgning och de färgar sedan 2012 minst en uppsättning per år med naturliga pigment. Vid ett studiebesök i deras kostymateljé 2018 fick vi ta del av hur de arbetade med de här uppsättningarna. Nu berättar de på sin hemsida att de bygger om för att anpassa färgeriet ännu mer till naturlig färgning.

DET FINNS EN ROMANTISERAD syn på vad naturlig färgning är, med en uppsjö av DIY-böcker i ämnet som inte har någon vetenskaplig grund och där resultatet förstörs snabbt efter tvätt. En professionell färgning karaktäriseras av att den är tvättbar. De senaste årens trend att mönstra tyger med "bundle dye" eller så kallat "ECO-print" där blommor, hushållsavfall och blad läggs ut på ett tyg som sedan

rullas ihop och fixeras med värme ser vackert ut när det rullas ut men håller inte i tvätt. Men det är inte bara dessa bladtryck som är känsliga för tvätt. Alla färgade textilier, även de som är färgade med olika sorters syntetfärg är känsliga för tvätt. Det bästa är, både för textilierna och miljön, att ta bort fläckar och vädra så mycket som möjligt istället. Visst vore det en fantastisk syn med stora vädringsbalkonger på de stora teaterhusen? Våra vanliga tvättmedel är utformade efter vårt favoritmaterial bomull, med högt pH-värde. De textila material som lättast tar åt sig färg i alla lägen är de animaliska, dvs siden och olika sorters ull. De här materialen mår sämre av bomullstvättmedel eftersom de trivs bättre i en miljö med lågt pH. Därför är det också av största vikt att tvätta rätt material i rätt tvättmedel.

FAKTA

Före 1850-talet färgades all textil med färgpigment från naturen. De första syntetiska färgpigmenten för textil färgning uppfanns på 1850-talet som ett bifynd ur stenkolstjära. Kring 1920 kunde alla syntetiska färgpigment för textil färgning vi använder idag framställas kemiskt. Begreppet Naturlig färgning innefattar inte bara färgpigment från växter utan även från insekter till exempel den röda färg som utvinns ur sköldlusens skal. Färgextrakt är ett koncentrat av färgämnet från växten/insekten.

Del av
Opera Comiques
färgskåp 2018.

FOTO HELENA HENNING

Kostymer från filmen
"Astérix et Obélix L'Empire
du Milieu" från 2023.

FOTO ANNELI RENBORG

FOTO ANNELI RENBORG

I **FRANKRIKE** har användningen av naturliga färgpigment växt under flera år. Det gäller både teater och film, enligt Patrick Brenac på det franska företaget Green ingredients, som säljer produkter för färgning med naturliga pigment. Det är främst kostymdesigners och färgare som driver frågan, men även kostymchefer som är övertygade om värdet av naturliga färgpigment. De hänvisar till uppsatta miljömål och märkning av miljövänliga produktioner. Inom filmbranschen har till exempel kostymdesignern Madeline Fontaine tillsammans med färgarna Clément Bottier, Sandrine Rozier och deras team, vunnit flera priser för bästa kostymer vid franska filmprisceremonier, så kallade "Césars". Det bidrar till att användandet av naturlig färgning sprids, fortsätter Brenac. För den senaste Asterix-filmerna – med den största budgeten för fransk film hittills – användes naturliga färgpigment till mer än 250 kostymer, både till färgning och patinering. Under tillverkningen av kostymerna återvanns färgbadet så mycket som möjligt och i slutändan var budgeten för färgning med naturliga färgämnen lägre än för färgning med syntetiska färgämnen.

Använder färgarna växter eller färgextrakt? Patrick Brenac förklarar att för större produktioner, oavsett om det är för teater eller film, används färgextrakt och inte torkade växter så snart det ska produceras ett större antal kostymer.

I december 2024 träffade vi Clément Bottier och hans kollega Isabelle Rodier på textildesigninstitutionen på École Supérieure des Arts Décoratifs, ENSAD, i Paris. Bottier och Rodier berättade att de i undervisningen mer och mer går över till användning av naturligt färgpigment både till färgning och tryck av textilier. Bottier hävdar att de naturligt färgade tygerna har ett djup och en komplexitet i färgåtergivning som är skyhögt mycket bättre än syntetfärgernas.

Vad tycker då franska ljusdesigners om textilier färgade med naturliga färgpigment?

Enligt Patrick Brenac framhäver generellt sett belysningen dem men det kan också vara nödvändigt att göra olika justeringar. En av huvuddiskussionerna kring ljussättning av kostymerna är att ljusstester ofta kommer för sent i processen. En fråga som vi också känner igen från svenska

produktioner. Alla färgare är överens om att naturliga färgpigment är mjuka för ögat, även intensiva färger, och det beror på att naturliga färger är uppbyggda av flera olikfärgade molekyler. Tack vare den forskning botanikern Michel Garcia gjort på 1700-talets trycktekniker så går det idag också att trycka mönster med naturliga färgpigment på cellulosa. På 1700-talet användes flera miljöfarliga ämnen men idag trycker vi mönster på ett miljövänligare sätt. Cellulosafibrer (bomull, lin) är mer svårfärgade än animaliska fibrer (ull, siden), men med Garcias metoder går det att få fram starka färger även på cellulosa. Vi fick ta del av hur Garcia arbetar med tekniken under en workshop med på Konstfack i januari 2020 och planerar ett fortsatt samarbete under hösten 2025.

Makarna Arnolfinis trolövnig, Jan van Eyck 1434.

Gustav II Adolf krappfärgad tröja, 1620-tal, Livrustkammaren/SHM.

Hätta från Dalarna med internationellt mönster, 1800-tal, HDK-Valands textilsamling.

► HISTORIA

Den mångtusenåriga tekniken att färga in textilier har historiskt varit värdefullt på ett sätt vi inte kan förstå idag. Textilproduktion och färgning var viktiga för ett lands ekonomi, då högkvalitativt tyg exporterades och gav mycket inkomst. Färgningskunskaper var eftertraktade över hela Europa. Det tog många år att bli mästare och att bli medlem i professionella färgarskrån. Inom skräet fanns strikta regler och standarder för färg och kvalitet, dvs färgning med erkänt bra naturliga färgpigment enligt väl beprövade, ofta hemliga recept. Den professionella färgningen skilde sig från hem- och husbehovsfärgningen, där kvalitén och hållbarheten inte var så viktig. Det gäller även idag. Ett dåligt naturligt färgat tyg ger hela branschen dåligt rykte.

KONSTVERKET *Mr And Mrs Arnolfini* målades av Jan van Eyck år 1434. Mr Arnolfini bodde i Brugge i Flandern och handlade med tyger. För en färgare är tygerna det mest intressanta i

bilden. Fru Arnolfini bär en yllekänning. Flanderns färgare var kända för sina gröna tyger, så detta kan vara en gest till dem. För att få grönt krävdes två jämna färgningar av gult och blått ovanpå varandra. Klänningstyget är drygt 35 meter långt, vävt i en smal väv. Med en ljus färg som denna syns minsta ojämnheter. Tyget är färgat av en mästare. Herr Arnolfini bär en sammetscape i siden, också den i en modern kulör. Siden färgades oftast som tråd. Också det krävde sin mästare, för allt garn till ett tyg måste färgas samtidigt för att färgen på det färdiga tyget skulle se jämn ut.

Ett sätt att visa hur tyget var färgat var att använda stadkanten. I till exempel Venedig 1457 betydde två guldtrådar i staden med en grön tråd emellan, att tyget var färgat med kermes, eksköldlöss som gav röd färg. I staden Leiden, Holland, var det värdefullaste tyget det som var färgat svart. Tyget vävdes med blå tråd och ofärgad stadkant. Sedan färgades det färdiga tyget med

krapprott. Det blev ett svart tyg med röd stadkant, ett bevis på en korrekt svart färgning.

Många vetenskapsmän forskade och skrev om färgning. Jean-Baptiste Colbert skrev den första europeiska boken om vikten av god ljus- och tvätthärdighet i textilfärger. Den publicerades 1671. Om färgaren valde att fuska och använde billigare metoder och färger som bleknade, bötfölls han.

TILL SVERIGES FLAGGA användes växten vejde till de blå partierna och växten reseda till det gula korset. Båda lättodlade i vårt klimat. Kermes och krapprot var de vanligaste röda färgerna tills koschenill kom till Europa i slutet av 1400-talet då Colum-

Det perfekta färgeriet, tryckt i Leiden 1708.

bus ”upptäckte” Amerika. Mycket av dagens koschenill föds upp i Mexico. Det röda färgämnet som utvinns ur koschenillsköldlöss används också inom livsmedelsindustrin och har E-numret E120.

Under 1700-talet växte den europeiska textilhandeln. Den finansierade slavhandeln och stimulerade modemarknaden. Det viktigaste med ett nytt tyg var inte kvaliteten i tyget utan kvaliteten på färgningen. Europa hade en stor import av indisk bomull i tunnare tyger som calico och muslin. Bomullen var naturligt vitare än ull, och vitt var eftertraktat. Den djupblå, underbara indigon lockade 1700-talets europeiska tygtryckare till tryck på bomullstyger. Man ville få fram de gracila blommönster i blått på vit botten som var högsta mode på de importerade indiska tygerna. På *Musee des Toiles de Jouy* finns fina bomullstryck från Christophe-Philippe Oberkampf fabrik från slutet av 1700-talet.

WILLIAM MORRIS lärde sig färga textil som lärling i slutet av 1800-talet. Morris färgade bara med naturliga färger och undvek de på den tiden nya syntetiska färgerna. I sin artikel ”Of Dyeing as an Art” 1889 skrev han:

It is a great difference between commercial production and the art of dyeing. Anyone wanting to produce dyed textiles with any artistic quality in them must entirely forego the modern and commercial methods in favor of those which are at least as old as Pliny who speaks of them as being old in his time”.

Här skrapas vinsten ur en tunna för att användas till betning, Hortus Sanitatis, Strasbourg, ca 1497.

LÄSTIPS:

ARNKIL, HARALD. (2013). *Colours in the visual World*. Helsinki: Alto ARTS Books Boutrup.

JOY & ELLIS, CATHARINE. (2018.) *The Art and Science of Natural Dyes*. Schieer Publishing, Ltd.

KAY-WILLIAMS, SUSAN. (2013). *The story of colours in textiles*. A & C Black.

LOHMANN, JULIA & NIINIMÄKI, KIRSI m.fl. (2023).

Bio colours sustainable stories from nature, lab and industry.

Espoo: Alto ARTS Books

Michel Garcias hemsida:

<https://michelgarcia.fr>

Färgextrakt:

<https://www.green-ingredients.com>

HELENA HENNING,

verksam inom färgning och patinerering och lärare i färgning och tryck på HDK, Göteborgs Universitet.

helenahenningdesign@telia.com

helenahenningdesign.se

ANNELI RENBORG,

patinerare, färgare, konsthantverkare och adjunkt i färgeritekniker på Konstfack University of Arts, Crafts and Design Stockholm.

anneli.renberg@konstfack.se

www.instagram.com/renborganneli/

Utmaningar med upphandling för offentligt ägda scenkonstinstitutioner

Den första artikeln i serien publicerades i ProScen nr. 2 2024 och behandlade de allra vanligaste formerna av upphandling och främst upphandling via Ramavtal. I den här artikeln skall vi bekanta oss med en lite ovanligare form för upphandling enligt LOU. Det handlar om en typ av förhandlat förfarande som benämns Konkurrenspräglad dialog, se LOU kap.6, 20–29 §§. Så här beskrivs det i lagtexten:

Konkurrenspräglad dialog

20§ Vid en konkurrenspräglad dialog får alla leverantörer efter en anbudsfordran enligt 10 kap. 1 § ansöka om att få delta genom att lämna de uppgifter som den upphandlande myndigheten begärt för urvalet. De anbudssökande som myndigheten bjuder in får delta i dialogen.”

I kap 6, 5&6 §§ kan man läsa om när förfarandet får användas:

5§ Ett förhandlat förfarande med föregående annonsering får användas, om

1. den upphandlande myndighetens behov inte kan tillgodoses utan anpassning av lättillgängliga lösningar,

2. upphandlingen inbegriper förgivning eller innovativa lösningar,

3. kontraktet inte kan tilldelas utan föregående förhandlingar på grund av särskilda omständigheter som avser arten, komplexiteten eller den rättsliga och ekonomiska utformningen av det som ska anskaffas eller på grund av riskerna i anslutning till dessa omständigheter, eller

4. den upphandlande myndigheten inte med tillräcklig precision kan utarbeta tekniska specifikationer med hänvisning till en standard, europeisk teknisk bedömning, gemensam teknisk specifikation eller teknisk referens.

6§ Ett förhandlat förfarande med föregående annonsering får också användas om de anbud som lämnats vid ett öppet eller selektivt förfarande är ogiltiga eller inte acceptabla.”

Som exempel skall vi här titta på GöteborgsOperans nyss avslutade upphandling av renoveringen av sitt scenmaskineri.

Bakgrund

GöteborgsOperan (GO) invigdes för drygt trettio år sedan, år 1994.

Scenmaskineriet som installerades på Stora scenen då är idag fortfarande i drift. Det är ett lokalt i Göteborg designat, konstruerat och byggt maskineri.

Novoscen stod för design/konstruktion och Gränges Metalock för tillverkning och installation av mekaniken.

Gränssnittet mellan mekanik och kraftöverföring & styrning (drive & control) gick vid växellådan, som ingick i mekanik entreprenaden.

Kraftöverföring & styrning levererades och installerades av det tyskt företag som då hette Mannesmann Rexroth och som senare kom att heta Bosch Rexroth.

Maskineriet som är helt hydrauliskt består av en pumpstation och ett styrsystem med manöverdatorer i pekskärmutförande (vilket var stort och modernt 1994).

Ett undermaskineri med 2 orkesterpodier och fyra scenpodier med 7 par skottluckor i golvytan samt tillhörande sänkbryggor.

Ett övermaskineri med 60 rår, 4 ljusbryggor, 1 portalbrygga och en järnriddå. Alla körbara från manöverdatorer som arbetar i ett nätverk.

Antal manöverdatorer i systemet är 7 stycken.

Lastkapacitet rår, 350 Kg (ELL, *Entertainment Load Limit*) hastighet max 1,8 meter/sekund.

Lastkapacitet scenpodier i undermaskineri, 21 000 Kg stillastående, 5250 Kg vid hastighet max 0,7 meter/sekund.

Maskineriet har genom åren underhållits löpande och genomgick en större uppdatering år 2009, men nu gör åldern tillsammans med bristen på reservdelar att systemet har nått sin borte gräns.

Håkan Jönsson

Upphandlingen

När beslutet väl fattats om att ersätta det gamla maskineriet med ett nytt, togs också beslutet att upphandla det nya enligt formen *Konkurrenspräglad dialog*.

Motivet för att använda dialogformen var svårigheten att i detalj beskriva alla funktioner och parametrar i ett så komplext system, där lösningarna kan vara flera och där man istället ville ge olika anbudsgivare chansen att presentera sina lösningar. En ingående beskrivning av hela systemet på förhand, i en traditionell annonserad upphandling, skulle annars riskera att utesluta alternativa och kanske smartare lösningar.

Som vi sett här i inledningen ges i lagen flera möjligheter att välja ett förhandlat förfarande. I detta fallet gav § 5 punkt 4 det främsta motivet.

För att utarbeta förfrågningsunderlaget bildades en projektgrupp bestående av, från GöteborgsOperan; Håkan Jönsson – ansvarig projektledare Operatech och Magdalena

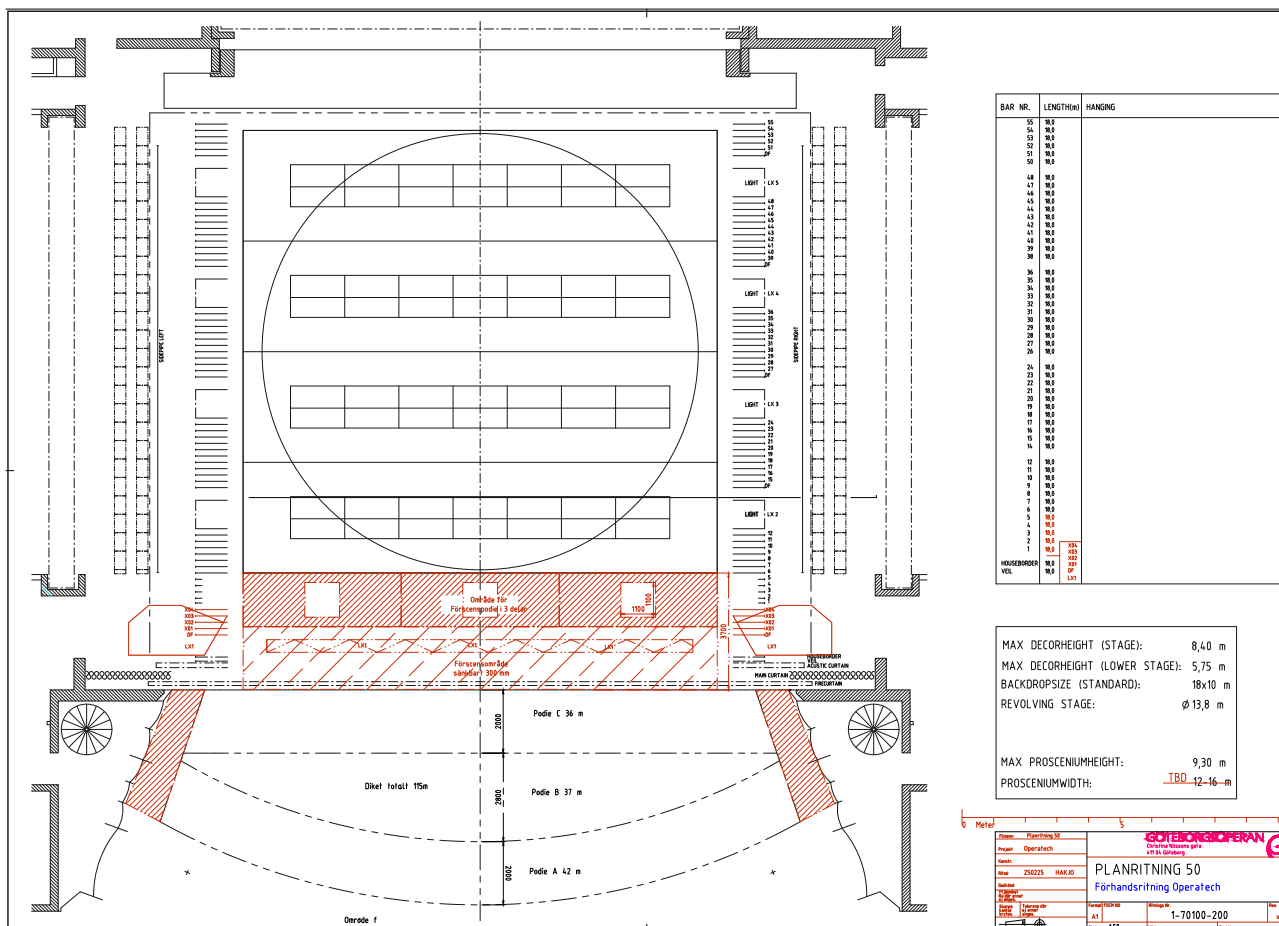
Wiberg Fadum – controller, samt en konsult från det externa företaget *EM Upphandlingsstöd AB*.

Under vintern 2023-2024 togs förfrågningsunderlaget fram, med en grundläggande teknisk beskrivning. Även denna gång konsulterades *NovoScen AB* som teaterkonsulter, tillsammans med maskinsäkerhetsexpertis från *Minerva Safety AB*.

Som grund för den tekniska beskrivningen låg standarden SS-EN 17206.

Några oavvisliga krav som ställdes var:

- Systemet måste erbjuda avbrottsfri kraft till lingångar och scenpodier.
- Systemet måste erbjuda kontrollerad inbromsning vid ett avbrott, i enlighet med stoppkategori 1 (*vilket betyder att vid t.ex. ett nödstopp skall systemet göra en kontrollerad inbromsning till hastighet 0 – sedan slå till bromsarna – därefter göra strömlöst*).

- Systemet skall uppfylla funktionssäkerhet i nivå med SIL 3 (Safety Integrity Level) i säkerhetsrelevanta delar av systemet. Riskanalysen pekar på vad.
- Leverantören skall ta ansvar för hela anläggningen.

I mars 2024 lade man så ut inbjudan att delta i den konkurrenspräglade dialogen, på Tendsign.
Tre företag kom att anmäla intresse att delta.

Under våren 2024 bjöds de anmälda företagen in till GO var för sig för ett tvådagars besök, med genomgång av förutsättningarna och som start på dialogen. Efter sommaruppehållet, med tid att reflektera men också en hel del kommunikation under tiden, bjöds de tre in igen för nya enskilda besök och fortsatt dialog på plats.

Under hösten följde sedan digitala möten och möjlighet till frågor och svar via Tendsign.

Kring årsskiftet 2024–2025 begärdes så anbud in och i och med det avslutades dialogen. En av de tre deltagande leverantörerna meddelade då att de avslutade sitt deltagande och avsåg inte lämna något anbud.

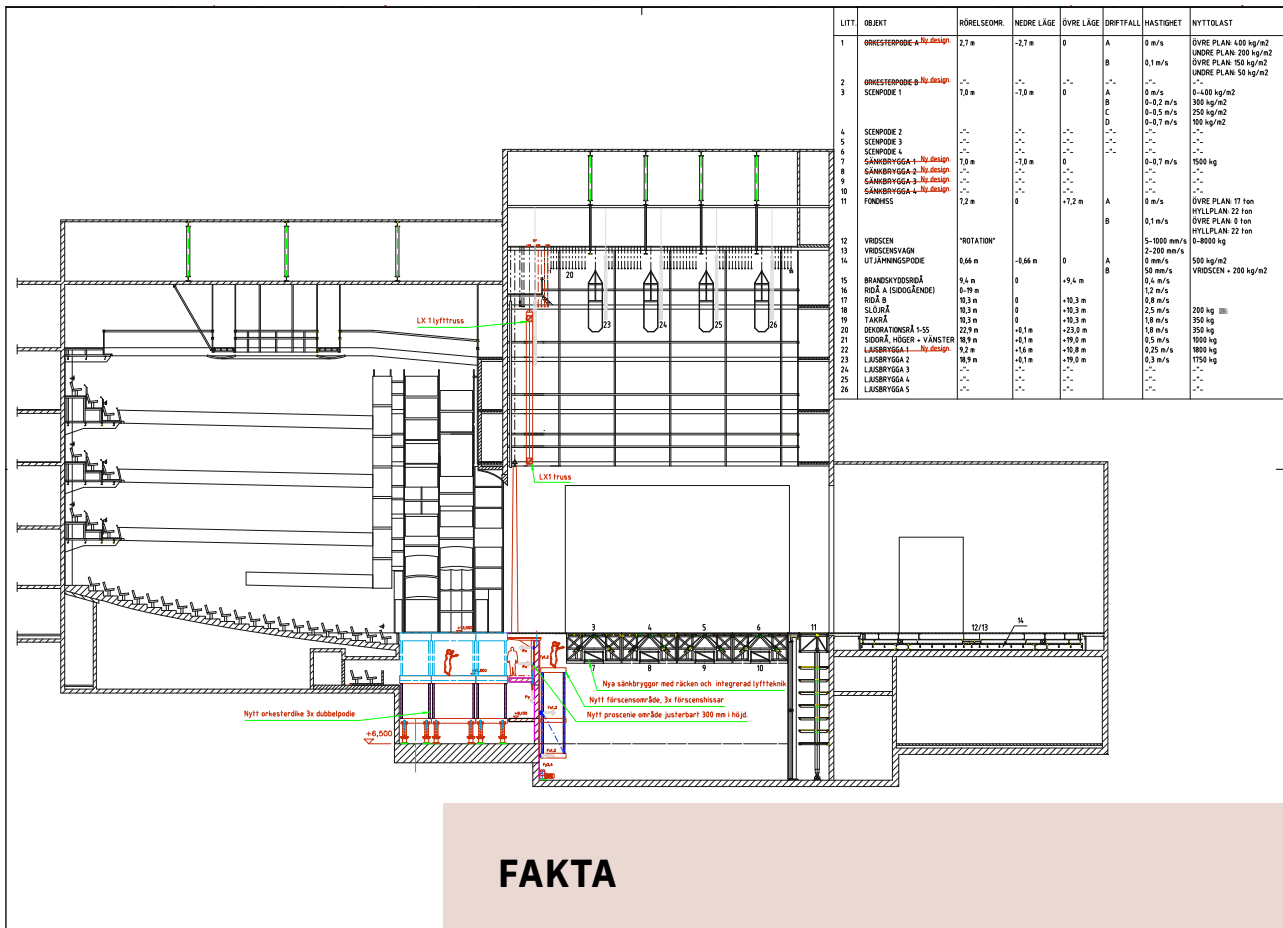
Med två kvarvarande deltagande företag, som efter 30 dagars anbudstid inkom med sina anbud, påbörjades utvärderingen.

- Utvärderingskriterierna var:
1. Pris
 2. Användbarhet
 3. Underhållbarhet (Maintainability)
 4. Utveckling
 5. Arbetsmetod, genomförande

Under utvärderingstiden genomfördes platsbesök av projektgruppen, utökad med operatörer och underhållspersonal från GO, hos de deltagande anbudsgivarna för att bl.a. se deras tidigare installationer.

Vinnaren utsågs sedan i slutet av mars 2025 efter jämförelse av pris, justerat med prisavdrag enligt erhållen poäng på de övriga utvärderingskriterierna. När tilldelningsbeslutet annonserats inleddes så en 10 dagars avtalspärre för att ge möjlighet till klagan på tilldelningen, men ingen sådan inkom och den 4 april skrev GO kontrakt med det tyska företaget *SCALA Stage Systems & Services GmbH*.

SCALA ... är ett relativt nytt namn på teaterteknikhimlen. De bildades för att ta över ansvar för *Bosch Rexroths* existerande teaterinstallationer, sedan Bosch Rexroth lämnat teaterbranschen till förmån för andra områden. *SCALA* ... har för detta tagit över personal och kunnande därifrån och tillsammans med personal från företagen *DTS2* och *Füllung & Partner* har man tagit fram ett eget styrsystem för scenmaskineri; *SCALA One*. GöteborgsOperan blir nu först i världen med detta system i en större omfattning.

FAKTA

Upphandlingen omfattar:

- Byte av styrning och kraftöverföring till ca 200 axlar i över och undermaskiner. (Fram till bromsarna på lingångarna).
- Rivning av förscensområdet inklusive orkesterdiket från scengolv till källare.
- Bygga och installation av tre nya förscenspodier innanför orkesterdiket (Se rödmarkerat på ritningarna).
- Orkesterdikets sidor (spänger) görs demonterbara för att medge ett större öppet dike, vid t.ex. konserter (Se rödmarkerat på ritningarna).
- Budget för projektet, ca 140 000 000 SEK

Projektet har fått två anvisade tidsperioder för installation och driftsättning, under vilka teaterverksamheten pausas:

- Början av april 2026 – början av augusti 2026
- Början av juni 2027 – början av augusti 2027

GO kommer själva att stå för en ombyggnad av tåg vinden för att, i klimatiserade utrymmen, ge plats för den kraftelektronik som krävs när man går från ett hydrauliskt system till ett elektriskt.

På frågan vad som utmärkte den här upphandlingsmodellen svarar Håkan Jönsson:

”Fördelen var att kunna fånga upp de saker som döljer sig under specifikationerna.”

”Det var mycket att hålla i huvet under dialogerna! Men sammantaget var det en mycket lyckad process och jag kan inte se någon annan upphandlingsform som skulle gett ett lika bra resultat!”

Vidare läsning

För den som vill veta mer om standarden SS-EN 17206 och stoppkategorier eller klassificering av riskbedömningar, rekommenderas Torsten Noblings artikel i ProScen nr 3 2024.

Och den som vill fördjupa sig ytterligare i vad de olika SIL-nivåerna (Safety

Integrity Level) står för kan läsa mer på t.ex. PR Electronics ABs hemsida; <https://www.prelectronics.com/se/support/pr-s-kunskapsbibliotek/tips-och-tricks/sil-del-3-systematic-capability/>

TEXT & BILD
GÖRAN HENNING

Tack till Håkan Jönsson,
Göteborgs-Operan

Stage Smarts delade monter med bland andra Luminex

På mässan visades många intressanta scenlösningar. Detta var ett uppfällbart scentak i den teknik som kan återfinnas i många monterlösningar för mässor.

Även Vari-Lite hade en monter på mässan där deras senaste armatur VLHIVE 151 Digital FX visades i ett separat showroom.

AYRTON gav under mässan sitt aktiva stöd till Women in Light genom en separat utställning där en specialutgåva av en bok med samma namn visades.

FRÅN GAMMALT TILL NYTT PÅ Pro Light & Sound i Frankfurt

Från den 8 till 11 april genomfördes Pro Light & Sound mässan i Frankfurt. Den tidigare så stora ljus och ljudmässan har dock efter pandemi-åren krympt betydligt. Det hela började med att de två mässorna Pro Light och Musikmesse skiljdes åt vilket fick till följd att cirka ¾ delar av de sammanlagda utställningshallarna numera är stängda.

Många av de svenska leverantörerna samt folk inom branschen hävdar nu med allt större eftertryck att mässan i Frankfurt alltmer börjar mista sin betydelse på samma sätt som Plasa-mässan i London gjorde för ett antal år sedan. Detta eftersom dessa två mässor främst blir nationella eller lokala återförsäljarmässor.

I stället söker sig tillverkare och fackfolk mer mot den stora interna-

tionella mässan ISE-mässan (Integrated System Europe) som under de senaste åren har hållits i Barcelona. Årets version hölls den 4-7 februari då besökarna kunde ta del av hela bredden av allt inom teknik för scen, video, television och data på en och samma plats. Nästa år går denna mäsas stapeln den 3-6 februari.

Personligen tror jag ändå att mässan i Frankfurt kommer att leva kvar som en viktig och betydelsefull mäsas för ytterligare lång tid framöver eftersom det i Tyskland finns ett antal stora tillverkare inom såväl ljusområdet, men inte minst även på scen-teknikområdet där de är mer eller mindre Europaledande. Kom därför ihåg att notera att nästa års mäsas är planerad till 24-27 mars – kanske ses vi där och då.

HÄR FÖLJER NU en liten bildkavalkad med något av det som gick att se på 2025 års version av Pro Light & Sound-mässan.

På mässan deltog Stage Smarts som har specialiserat sig på den typ av kraftfördelningskåp som i dessa tidevarv med all motoriserad strålkastarutrustning ersätter våra dimmerenheter. Det svenska företaget visade upp ett stort antal av dessa kraftfördelningskåp både för fast installation och enheter för turné.

Utöver de olika varianterna av mobila scener för utomhusbruk fanns det även företag som hade utvecklat uppfällbara scentak som byggde på samma princip som kan återfinnas när man ska bygga större dekorväggar på en mäsas. Skillnaden var att denna konstruktion var avsedd som tak och

En av världens största tillverkare av intercom system är Riedel som lät Ola Melzig göra reklam för deras utrustning.

Uppställningen av alla gamla ljudmixrar fick det att lysa i ögonen från de äldre ljudteknikerna som genast gick igång på att jämföra kvaliteten mellan de olika faderarna.

På mässan visade Astera en rad olika batteri-drivna ljusarmaturer. Här en av deras mindre PC/fresnell modeller

Asteras nya armaturer kan levereras i case som förutom förvaring och transport även kan användas för laddning av dessa armaturer.

I bortre delen av hall 11 fanns den gamla ljudutrustningen samlad till stor glädje för många ljudtekniker

Ayrton visade en rad olika armaturer i samband med deras show-off som visades varje timme under mässans fyra dagar.

Det går att åka på turné med en scen integrerad i en cykel. Här syns den uppmonterad inför nästa konsertframträdande.

Här syns den ihop-packad för avfärd.

i en mycket större skala än de som används på mässor.

Även strålkastartillverkaren Vari-Lite ställde ut på mässan och utöver ett axplock av deras nuvarande utrustningssortiment hade de även ett avskilt mindre showroom där de tog in några få mässbesökare åt gången. Därinne hade de en programmerad ljusshow med den splitter nya strålkastaren med benämningen VLHIVE 151 Digital FX. Detta visade sig vara en hybrid mellan projektor och strålkastare vilken tillåter helt andra och nya typer av live-projektioner. Produkten var så ny att det inte fanns någon produktinformation att tillgå på mässan men som nu går att ladda ned från <https://www.vari-lite.com/global/vlhive>

LJUSFÖRETAGET AYRTON har aktivt gått in för att stödja kvinnliga ljusdesigner och ljusdesigner. Som ett led i detta arbete har de bland annat gett ut en

bok där ett hundratal kvinnliga ljusdesigner har berättat om sina arbeten och sina vägar in i branschen. I boken återfinns även designer från Sverige i form av Emma Weil och Ellen Ruge.

I bortre delen av hall 11 visades ett stort antal av den tidiga, i huvudsak, analoga ljudutrustningen som kom ut på marknaden från mitten av 1980-talet och framåt. Många ljudtekniker av det äldre gardet stannade till för både titta och känna på denna utrustning.

MARKNADENS STÖRSTA företag för stora och komplexa intercom-system heter Riedel. Deras system brukar återfinnas vid t ex OS som ibland har tusentals beltpack inkopplade i sina nätverk. En annan typ av produktion som kräver väldigt många enheter i ett och samma samma system är Eurovision Song Contest – ESC och lämpligt nog hade företaget tagit Ola Melzig till

hjälp för att berätta om hans sätt att arbeta med detta intercom-system.

Att ta sig runt i världen på cykel blir allt vanligare, men att även ta med sig en komplett scen är ännu relativt ovanligt. Företaget Veloconcerts vill ändra på detta och har därför tagit fram ett scenkoncept som går att fälla ihop så att det inte blir större än en lådcykel.

Det är först när man ser Veloconcertsscenen utfälld det går att förstå hur stor denna kompakta lådcykelscen verkligen kan bli. Orkesterutrustningen på scenen får dock transporteras på annat sätt i en medföljande cykelvagn efter Veloconcertsscenen.

Ayrton hade även i år en stor ljusshow som visades varje timme. De produkter som ingick i visningen var Stradale Profile, Mamba, Nando 502 Wash, Kyalami, Rivale Profile, Rivale Wash samt Veloce Profile.

▶ JB passade på att visa hur deras armaturer har utvecklats sedan starten 2010.

I många olika sammanhang har sedan länge Asteras Titan-ljusrör varit mycket populära. Men på den här mässan var det främst deras relativt nya portabla Pluto Fresnel och deras Quik Spot som drog uppmärksamheten till sig. Båda har en batteritid på omkring 20 timmar samt inbyggd trådlös DMX.

Astera har byggt en transport case som även har en inbyggd laddstation som tillåter samtidig laddning av upp till åtta enheter. Utöver detta

ryms naturligtvis även all nödvändig extrautrustning som kan monteras på dessa batteridrivna lampor.

Den tyska strålkastartillverkaren JB Lighting firar i år sitt 35 års-jubileum och utöver att lansera en hel rad nya rörliga armaturer så passade de även på att visa för mässbesökaren vad de har gjort från starten fram till idag ifråga om olika armaturer samt olika patent de har tagit fram.

TEXT & FOTO
ANDERS LARSSON

Actoris Fresnel – Claypaky

Actoris Fresnel är en högpresterande RGBAL + Royal Blue LED-armatur med CRI upp till 97 och motoriserad Fresnellins. Den levererar ett mjukt, sömlöst ljus med zoom-område från 10° till 60°. Dynamic White-funktion med färgtemperatur från 2500K till 10000K, 24-bitars dimning och inbyggd färgkalibrering via CloudIO säkerställer jämna resultat över tid. Styrts via DMX, RDM, Art-Net, sACN och erbjuder flera färglägen för exakt kontroll.

INTERLITE
Interlite.se

WELL Panel X – Chauvet Professional

WELL Panel X är en batteridrivnen RGBWW-panel med IP65-klassning, designad för flexibel användning inom scen, event och installation. Med 40 kraftfulla dioder och en beamvinkel på 10,8° levererar den jämnt ljus med hög färgkvalitet. Panelen drivs helt trådlöst med upp till 18 timmars batteritid och laddas direkt i medföljande 4-pack case. Styrts via DMX, CRMX, RDM eller RF och är dessutom kompatibel med Chauvet CONNECT-appen för full trådlös kontroll via mobil eller surfplatta.

INTERLITE
Interlite.se

WELL Pod 2 – Chauvet Professional

WELL Pod 2 är en kompakt uplight med 7 RGBWW-dioder, 12,8 graders spridning och IP65-klassning. Batteritid upp till 18 timmar, levereras i sexpack med integrerad laddning i case. Kan styras via DMX, CRMX, RDM eller RF.

INTERLITE
Interlite.se

WELL Pod 3 – Chauvet Professional

WELL Pod 3 bygger vidare på samma plattform som Pod 2 men med mer ljusstyrka. Den har 19 RGBWW-dioder, 12,7 graders spridning och levereras i fyrpack med case-laddning. IP65-klassad och fullt trådlös via CRMX, DMX eller RF.

INTERLITE
Interlite.se

NILTON.SE

V8 - 10 NSS
10 st Notställ
Vikt = 17,7 kg
Tom = 3,9 kg

NY VÄSKA - V4
Erbjuder en mängd
variationer vid
förvaring & transport

V4 / exempel - TRIO NM
3 st Nilton Magic
3 st Batteri LED lampa
6 st Notklämmor
Vikt = 8,5 kg
Tom = 3,2 kg

www.nilton.se • info@nilton.se • 0707-284040

P • Alltid aktuellt

Vi har tejp till i stort sett allt - saknas något så säg bara till.

- Vävttejp / Gaffa
- Dubbelhäftande tejp
- PVC-tejp
- Dansmattetejp
- Golvmarkeringstejp
- Skarvtejp / Packtejp
- Papperstejp
- Säkerhetstejp
- Dekortejp / Folier
- Märktejp
- Case-labels / Etiketter
- Ljussättningsfolie
- Tejptillbehör

Distributör:

P PRIMETIME

Tel. 08-442 56 50 www.primetime.se info@primetime.se

Stage & EventLight

Your show - Our case

Mac Viper XiP

Mac One

Mac Aura XiP

Steve

Yamaha DM7

Besök vår katalog!

Låt dig inspireras och upptäck nyheter

JBL SRX906

Medlem i branchorganisationen:

ilb Svensk
branchorganisation
för upplevelseteknik

Vi önskar er alla en glad sommar!

A.S.O

STAGE | SCREENS | LIGHTS

ANDERSON
MECHANIC SYSTEM**SCENPRODUKTER**
SCREENS & RAILS**OKERO**
LIGHTING SYSTEM**ABilmonte**www.asosweden.se

A.S.O är utan tvekan Sveriges mest kompletta leverantör av teknisk infrastruktur till teatrar, biografier, samlingslokaler, kyrkor och mötesrum.

Ljus

Retrofit LED-konventering

Mekanik

Lingångar och styrsystem

Textilier

Tyg & Ridå

Svensk integrationspartner för

info@asosweden.se | 031-79 72 101

GÖTEBORG

STOCKHOLM

NORRKÖPING

HALMSTAD